

Federatie
**Medisch
Specialisten**

Handreiking

Beschrijven initiatieven interprofessioneel
opleiden

INHOUDSOPGAVE

1 INLEIDING	4
2 WAT VERSTAAN WE ONDER INTERPROFESSIONEEL WERKEN EN LEREN?	5
3 HET BESCHRIJVEN VAN EEN INITIATIEF	6
TER INSPIRATIE: WAT KUNT U BESCHRIJVEN?	8
0 Projectopzet	8
1 De zorgcontext	9
2 Inbedding van interprofessionele opleidingsmomenten	10
3 Leeractiviteiten	11
BIJLAGE: BEGRIPSOMSCHRIJVINGEN	12

Colofon

De Handreiking 'Beschrijven initiatieven interprofessioneel opleiden' is een uitgave van de Federatie Medisch Specialisten.

Alle opgenomen informatie is eigendom van de Federatie. Overnemen van inhoud, geheel of gedeeltelijk, is toegestaan mits met bronvermelding.

Vrijwaring

De Federatie heeft de grootste zorg besteed aan de samenstelling van dit rapport. Desondanks accepteren wij geen aansprakelijkheid voor eventuele onjuistheden in de informatie, noch voor schade, overlast of ongemak dan wel andersoortige gevolgen die voortvloeien uit of samenhangen met het gebruik van de informatie.

Vragen

Heeft u vragen of opmerkingen over dit document? Neem dan contact op met de Infodesk van de Federatie via info@demedischspecialist.nl

Copyright

© Federatie Medisch Specialisten
December 2017

01 Inleiding

Nog meer dan nu al het geval is zal in de nabije toekomst de zorg in netwerken en zorgteams worden georganiseerd. Tegelijkertijd maakt toenemende specialisatie communicatie en afstemming nog belangrijker dan het al was. Dit vraagt van zorgverleners dat ze in staat zijn om binnen deze netwerken kennis en vaardigheden uit te wisselen, om zo gezamenlijk de zorg steeds meer om de patiënt heen aan te bieden. De som de individuele zorgprofessionals die ieder goede zorg leveren, resulteert niet automatisch in goede multidisciplinaire zorg op. Dit ontstaat alleen als er daarnaast ook sprake is van een goede afstemming met en rond de patiënt. Hiervoor is kennis en waardering van elkaars kennis en kunde nodig.

Om straks op deze wijze samen te kunnen werken, is het cruciaal dat al tijdens de opleiding interprofessionele competenties verwerven.

In de praktijk wordt al op verschillende plaatsen en manieren geëxperimenteerd met interprofessioneel opleiden, zowel binnen als buiten de curatieve zorg. Hierbij worden ervaringen en inzichten opgedaan, die ook voor anderen nuttig zijn. Er is dan ook veel behoefte aan kennisdeling rondom dit onderwerp.

De Federatie Medisch Specialisten is een groot voorstander van Netwerkgeneeskunde. Niet voor niets is dit één van de pijlers van ons visiedocument Medisch Specialist 2025. Daarom hebben we in 2017 geïnventariseerd welke initiatieven er zijn op gebied van interprofessioneel opleiden en willen we kennisdeling op dit vlak faciliteren en stimuleren. Deze handreiking levert hier een bijdrage aan. Om de verschillende initiatieven in het land goed te kunnen vergelijken en er kennis uit te halen die relevant is voor uw dagelijkse praktijk, helpt het namelijk als de initiatieven helder en eenduidig beschreven zijn.

Met behulp van deze handreiking kunt u uw initiatief op het vlak van interprofessioneel opleiden beschrijven. Het is nadrukkelijk geen dwingend kader, maar een hulpmiddel om kennisdeling te vergemakkelijken.

02 Wat verstaan we onder interprofessioneel leren en werken?

In de literatuur worden verschillende termen gebruikt om samenwerkingsverbanden tussen groepen professionals aan te duiden. In deze handreiking sluiten wij aan bij de definitie van de WHO¹: *“Collaborative practice in health care occurs when multiple health workers from different professional backgrounds provide comprehensive services by working with patient, their families, careers and communities to deliver the highest quality of care across settings.”* De term ‘inter’ wordt in deze definitie gebruikt om de samenwerking tussen beroepsgroepen te duiden.

Gezien het belang van interprofessioneel samenwerken, wordt in deze handreiking onder de term ‘interprofessioneel opleiden’ ook het gezamenlijk opleiden door verschillende specialismen of disciplines binnen beroepsgroepen (ook wel interdisciplinair of multidisciplinair opleiden genoemd) bedoeld. In de bijlage worden deze begrippen verduidelijkt en de keuze voor de term ‘interprofessioneel’ kort verantwoord.

Een interprofessioneel team bestaat uit professionals uit verschillende disciplines die leren door co-creatie: samen casuïstiek bespreken, (werk)overleg, intervisie, nieuwe werkwijzen ontwikkelen, verantwoordelijkheden verdelen, beoordeling van functioneren, etc. Dit is een doorgaand en cyclisch proces, met aandacht voor reflectief handelen. Hierbij is het van belang dat de teams de ruimte krijgen en tegelijkertijd, zelf of met begeleiding, sturen op resultaat. Het doel van interprofessioneel werken is dat er rond de patiënt een netwerk ontstaat van op het juiste moment beschikbare expertise/bekwaamheid en dat de professionals weten wie wanneer welke expertise kan/moet leveren en hoe die optimaal benut wordt. Dit zorgt voor betere zorg, die aansluit bij de individuele situatie van iedere patiënt.

Interprofessioneel samenwerken en interprofessioneel leren hangen nauw met elkaar samen. De WHO benoemt interprofessioneel leren als volgt: *“Interprofessional Education (IPE) occurs when students from 2 or more professions learn about, from and with each other.”*²

Het idee hierachter is, dat de betrokken zorgprofessionals leren elkaars rol te versterken, zodat het geheel sterker wordt dan de som der delen. Hierbij spelen twee elementen een belangrijke rol:

- **Inhoudelijk:** het is van belang dat zorgprofessionals inzicht hebben in de dilemma’s waarmee andere collega’s te maken hebben. Ook moeten zij inzicht hebben in wat de impact kan zijn van een actie van de ene zorgprofessional op de behandeling van een andere. Dit zorgt voor meer onderling begrip.
- **Onderlinge afhankelijkheid:** het is van belang dat de betrokken zorgprofessionals zich realiseren dat zij aanvullend aan elkaar zijn en wat dit betekent voor goede, interprofessionele, patiëntenzorg.

Interprofessioneel leren en werken staat altijd in het teken van het verbeteren van de ‘patient out-come’. Daarnaast is het belangrijk dat er sprake is van een heldere verantwoordelijkheidsverdeling. Het is daarom belangrijk dat deze uitgangspunten centraal staan in de opzet en evaluatie van initiatieven om interprofessioneel samenwerken en leren in te richten.

1. & 2. World Health Organisation (2010). Framework for Action on Interprofessional Education and Collaborative Practice.

03 Het beschrijven van een initiatief

We staan in de zorg, binnen het ziekenhuis en daarbuiten, voor de uitdaging om interprofessioneel samenwerken en leren hand in hand vorm te geven, gericht op het verbeteren van de patient out-come. Initiatieven op dit vlak bewegen zich, naast de projectopzet, op drie niveaus:

0. Projectopzet
1. De zorgcontext waarin het samenwerken en de leeractiviteiten vorm krijgen
2. De inbedding van interprofessionele opleidingsmomenten
3. De concrete leeractiviteiten die worden ontwikkeld en uitgevoerd

Om te kunnen leren van elkaars initiatieven is het van belang om de context, ingezette acties en opbrengsten eenduidig te beschrijven. We raden aan om dat onder de genoemde vier kopjes doen. In paragraaf 1 kan dan bijvoorbeeld een duiding gegeven worden van het multidisciplinaire zorgpad of de zorgbrug die als leeromgeving wordt benut voor aios van twee of meerdere specialisaties. Relevant is dan ook om te beschrijven of en hoe in zo'n context andere disciplines uit 2e of 1e lijn betrokken zijn.

In de tweede paragraaf kunnen ervaringen gedeeld worden over bijvoorbeeld de manier waarop teambrede reflectie/intervisiemomenten op de geleverde zorg zijn ingebed, hoe ieders professionele bijdrage daarin wordt geborgd, hoe de samenwerkingsrelatie aandacht krijgt en de eigen rol daarin.

Worden 'de patiënt' en/of alle 'professionals-niet-in-opleiding' bij de gezamenlijke opleidingsmomenten betrokken? Door de opleidingsmomenten zoveel mogelijk te koppelen aan de doelen van de zorgcontext (onder 1 beschreven), kan het leereffect worden vergroot.

In de derde paragraaf worden concrete ondersteunende werkvormen en materialen beschreven die de leeractiviteiten ondersteunen. Dat materiaal ondersteunt bij voorkeur het gezamenlijk leren, evalueren en beoordelen. De wijze waarop werkvormen en beoordelingscriteria de verschillende disciplines (artsen, assistenten, verpleegkundigen, paramedici, technisch geneeskundigen, physician assistants etc.) betrekken kan hier beschreven worden.

Via het beschrijven en delen van good practices rond interprofessioneel leren krijgen we zicht op:

- De kenmerken van de zorgcontexten die geschikt zijn (te maken) voor interprofessioneel opleiden,
- Welke instrumenten er ontwikkeld zijn, die helpen de competenties voor interprofessioneel samenwerken te versterken en te evalueren,
- Welke leerdoelen uit de opleidingsplannen (bijvoorbeeld gedefinieerd in EPA's) via interprofessioneel samenwerken te behalen zijn,
- Op welke wijze de relevante CanMEDS-competenties voor interprofessioneel samenwerken geconcretiseerd zijn,
- Welke leeractiviteiten en beoordelingsinstrumenten beschikbaar zijn.

Hoe inzichtelijker de beschrijving van een initiatief, hoe groter de kans dat de opgedane kennis en de do's en don'ts benut kunnen worden. Het succes en de inzichten van een initiatief komen het best naar voren als:

- De opleidingsomgeving en leeractiviteiten worden gecontinueerd, ook na afloop van de pilotfase,
- Wat en hoe er geleerd wordt is vastgelegd in de lokale opleidingsplannen van betrokken vervolgopleidingen,
- Er ontwikkelde materialen kunnen worden gedeeld, bijvoorbeeld in de vorm van presentaties, filmpjes, rapporten of artikelen.

In de volgende hoofdstukken benoemen we voor ieder van de drie niveaus aandachtspunten die ter inspiratie kunnen dienen bij het inrichten van een interprofessioneel leertraject. Daarnaast kunnen ze houvast bieden bij het beschrijven van uw initiatief. Uiteraard kunt u hierbij punten toevoegen, of punten weglaten die voor uw initiatief niet relevant zijn. Om het voor collega's makkelijker te maken om uw ervaringen te begrijpen en gebruiken, adviseren we om de projectopzet van uw initiatief kort te beschrijven in paragraaf 0.

0 PROJECTOPZET

Algemene gegevens:

- Instelling
- Titel initiatief
- Contactpersoon

Projectorganisatie en -faciliteiten, bijvoorbeeld:

- Aanleiding
- Doel
- Resultaten
- Plan van aanpak
- Betrokkenen, projectleider/-trekker
- Inrichting project- en/of stuurgroep
- Randvoorwaarden
- Afspraken over monitoring (meetpunten, sturingsinformatie)
- Omgang met mogelijke belemmeringen van regelgeving, procedures, protocollen gedurende projectperiode
- Financiering
- Coaching en informatie aan betrokken team

De beoogde resultaten in harde en zachte uitkomstmaten, op het gebied van:

- Samenwerking
- Leren
- Betekenis daarvan voor de zorgcontext

1 DE ZORGCONTEXT

In welke zorgcontext vindt het opleiden plaats?

De zorgcontext waarbinnen zorgprofessionals samen werken en samen leren:

- Soort organisatie/afdeling
- Visie /doelen
- Patiëntenpopulatie, patiëntparticipatie
- Zorgaanbod
- Teamsamenstelling
- (Gewenste) samenwerking met andere disciplines
- Kwaliteitszorg, bijvoorbeeld met behulp van:
 - Team decision making questionnaire (TDMQ)
 - Interprofessional collaboration (IPC)
 - Patient safety questionnaire (PSQ)
- Ondersteuning van de organisatie
 - Escalatiemogelijkheden (wat het team heeft geregeld om te doen als er onverhoopt problemen ontstaan in de samenwerking)
 - Eventuele risico's en hoe deze afgedekt worden

Worden de beoogde effecten op de zorg geëvalueerd met bijvoorbeeld:

- Patiënttevredenscijfers
- Patient outcome
- Medewerkerstevredenheid
- Verzuimcijfers

Do's en don'ts

- Wat andere organisaties/teams van deze aanpak kunnen leren
- Ook van zaken die niet zijn gelukt

2 INBEDDING VAN INTERPROFES- SIONELE OPLEIDINGSMOMENTEN

Hoe zijn de opleidingsmomenten gekoppeld aan de doelen van zorgcontext?

Op welke manier krijgen interprofessionele competenties aandacht:

- Samenwerken
- Communiceren
- Organiseren
- Coördineren

Resultaat:

- Beoogde transfer naar de praktijk
- Effect- en rendementsmeting
 - Criteria voor 0- en 1-meting
 - Uitkomsten
- Herhaalbaarheid, borging, doelmatigheid

Do's en don'ts

- Wat andere organisaties/teams van deze aanpak kunnen leren
- Ook van zaken die niet zijn gelukt

3 LEERACTIVITEITEN

Hoe ziet de leeractiviteit eruit, en welke materialen zijn ontwikkeld?

Beschrijving van het betreffende activiteit:

- Teamoverleg
- Multidisciplinair overleg (mdo)
- Casusbespreking
- Intervisie
- Training
- Uitwisselingsprogramma's
- Scholing
- Project

Opzet bijeenkomsten:

- Doel van de bijeenkomst
- Doelgroep, deelnemers
- Groepsgrootte
- De rol van de verschillende deelnemers
- De rol van de voorzitter/begeleider
- De spelregels (veiligheid, gelijkwaardigheid)
- Hoe de bijeenkomst wordt voorbereid (wie brengt wat, vanuit welke bron in?)
- Planning, tijden, vervolgmomenten, bijeenkomstencyclus
- Randvoorwaarden (o.a. waarborgen van veilig leerklimaat)
- Evaluatie

Beschikbare materialen:

- Presentaties
- Werkvormbeschrijvingen
- Feedbackcriteria
- Casussen
- Beoordelingscriteria en -procedures
- ...

Do's en don'ts:

- Wat andere organisaties/teams van deze aanpak kunnen leren
- Ook van zaken die niet zijn gelukt

BIJLAGE: BEGRIPSOMSCHRIJVINGEN

Monodisciplinair: hierbij ligt de focus op één vakgebied.

Interdisciplinair: hierbij ligt de focus op de samenwerking tussen verschillende groepen uit een discipline. Bijvoorbeeld medici met een verschillende achtergrond: cardiologie, longgeneeskunde en cardiothoracale chirurgie.

Multiprofessioneel: verschillende professionals, vanuit verschillende disciplines, verlenen zorg op een sequentiële manier. Dit wil zeggen de één na de ander en dus met weinig interactie tussen de actoren.

Interprofessioneel: verschillende professionals, vanuit verschillende disciplines, werken samen op basis van gedeelde uitgangspunten om op deze manier tot betere, effectieve samenwerking te komen en daarmee de uitkomsten van de zorg verbeteren.

Disciplines versus professies

Interprofessioneel en interdisciplinair worden vaak door elkaar gebruikt. De term discipline verwijst naar één vakgebied of beroepsgroep. Daarom geven wij in deze handreiking de voorkeur aan inter-professioneel. Het is een overkoepelende term die de samenwerking tussen zorgprofessionals uit verschillende beroepsgroepen (medisch, verpleegkundig, paramedisch etc.) dekt.

Geraadpleegde bronnen:

Tsakitzidis, G. en Van Royen, P (2008) Leren interprofessioneel samenwerken in de gezondheidszorg. Standaard Uitgeverij, Antwerpen.

Vyt, A. (2012) Interprofessioneel en interdisciplinair samenwerken in gezondheid en welzijn. Garant Uitgevers, Antwerpen.

Federatie
**Medisch
Specialisten**

Bezoekadres:
Federatie Medisch Specialisten
Domus Medica
Mercatorlaan 1200
3528 BL Utrecht

Postadres:
Postbus 20057
3502 LB Utrecht

www.demedischspecialist.nl